

س. ۵ ۵ ۵ ۵

۹۹, ۴, ۲۴

تحوالات نوری

جلگہ شوقان و شہر شوقان

www.ketab.ir

ملک حسن صالحی

+۹۸۹۱۵۶۴۳۳۳۳۳
Dorjesokhan@gmail.com

تحولات تاریخی جلگه شوقان و شهر شوقان

دبیر بخش ادبیات و سرویستار: محمد پاکزاد
چاپ اول: ۱۳۹۹ شمارهگان: ۵۰ جلد
گرافیک و کتاب آرایی: انتشارات درج سخن
عکس روی جلد: جلد: ۱۳۹۸

سرشناسه: صالحی، ملک حسن، ۱۳۱۸ -
عنوان و نام پدیدآور: تحولات تاریخی جلگه شوقان و شهر شوقان / ملک حسن صالحی
سرویستار محمد پاکزاد.
مشخصات نشر: بجنورد: درج سخن، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری: ۴۰۴ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۴۱۵۳۹-۲
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: جلگه شوقان
موضوع: Iran - Jolgeh Shooqan موضوع: شوقان موضوع: Shooqan (Iran)
رده بندی کنگره: ۸۱/DSRT
رده بندی دیویی: ۹۵۵/۸۲۴۸
شماره کتابشناسی ملی: ۶۰۸۶۲۷۵

خراسان شمالی، بجنورد، بلوار استقلال، استقلال ۲۳، پلاک ۱۴، انتشارات درج سخن
خراسان رضوی، مشهد، بلوار معلم، معلم ۱۸، انتشارات درج سخن

@Dorjesokhanpublication

۰۹۱۵۱۸۴۲۲۴۸ ۰۹۱۵۶۴۳۳۳۳۳ ۰۹۳۳۱۸۴۲۴۴۸

به نام سرافرازان جان و خرد کزین برتر اندیشه پرنگذرد

تاریخ همواره در حال تحول و پویایی است؛ زیرا همواره در حال شدن است و ارتباط مستقیم با انسان دارد. تاریخ هرملتی از گذشته‌های دور بر دیک باید ثبت و ضبط و جمع‌آوری شود؛ زیرا برای پیوند عاطفی انسان با نیاکان و انسان‌های دوران گذشته لازم و ضروری است. پرداختن به تاریخ، مخصوصاً تاریخ محلی، امری است که در شناخت کلی تاریخ آن از گذشته کمک مؤثری می‌تواند بنماید تا از تحول و تکامل آن اطلاع حاصل نمود و راهکارهای پیشرفت آیند را رقم زد.

با اتکا به نیروی لایزال خداوند متعال و با استعانت از امام معتمد شیعیان حضرت امام رضا (ع) بر آن شدم که جغرافیای تاریخی شوقان را به طور اخص و اجمالاً جای شرفان و روستاهای آن را به طور عموم در این نوشتار با اندک بضاعت اطلاعات، جمع‌آوری نموده، جهت علاء راگای خوانندگان محترم ارائه نمایم. در پهنه وسیع ایران اسلامی و در گستره‌ی پهناور خراسان «به مصداق غرضی ایران سرای من است» جلگه‌ی شوقان و شهر شوقان نیز به منزله‌ی خانه‌ی ماست. خانه و کاروانسرای خود را باید بهتر بشناسیم و امکانات بالقوه‌ی آن را بدانیم، موقعیت و نیازهای آن را خوب تشخیص بدهیم. وقتی که موقعیت کم‌نظیر آن را شناختیم برای پیشرفت و بهتر شدنش دلسوزانه کار و تلاش می‌کنیم.

آنچه مرا وادار به این امر نمود، بومی بودن خودم است و تعصب خاصی که به این جلگه دارم. لذا خود را موظف به چنین کاری می‌دیدم و از سال‌های پیش نیز در ذهنم بود که این جلگه باید تاریخی نسبتاً مدون و سرگذشتی کهن و قدیمی داشته باشد که چنین هم بود. به خصوص که جلگه شوقان محل رویدادهای

بزرگ تاریخی بوده و رخدادهای عظیمی نیز چهره‌ی طبیعی و تاریخی منطقه را تغییرات شگرفی داده است. از نظر سوق الجیشی و عبور راه‌های تجاری [راه ابریشم] اهمیت زیادی داشته است.

کاری را که بنده شروع کرده‌ام، کاری منسجم و کامل نیست. شاید حرکتی باشد که تحولی در افکار بعضی از مطلعین و آگاهان منطقه و علاقه‌مندان به تاریخ این دیار به وجود آورد و انشاءالله اندیشمندان بومی دنباله‌ی کار را با جدیت بگیرند و با مطالعات عمیق‌تر و جمع‌آوری اطلاعات دقیق‌تری سرگذشت تاریخی جلگه شوقان و حوادث وارده بر آن را با ارائه مدارک لازم مدوّن نموده و از این طریق دین خود را نسبت به مردم عزیز منطقه ادا نمایند.

بنده، کلاً کشایش قفل بسته‌ی باغ تاریخ منطقه را زدم اما حوادث و رویدادها در این باغستان تاریخی بسیار فراوان می‌باشد. رفته رفته جویا شدن و پیدا کردن و شناساندن با عزیزان علاقه‌مند به تاریخ منطقه است. شهر شوقان با سراسر استان گوییم جلگه‌ی شوقان در شمال شرق شهرستان جاجرم دارای موقعیت ممتازی است:

کوه‌های جسیم و عظیم، آب‌وهوای معتدل، جاهای دیدنی، سرسبزی باغات، میوه‌جات متنوع، اماکن مذهبی، آب‌های گوارای چشمه‌سار، خرمگرم مردم، باسلیقه‌ی خاص مهمان‌پذیری و اهمیت دادن به بهداشت و تمیزی، فراورده‌های لبنی و سابقه‌ی تاریخی ممتاز از عوامل جذب توریست و گردشگری برای این جلگه می‌باشد که باید بیشتر و بیشتر شناساند شود.

قبل از اینکه به موقعیت جغرافیایی و تاریخی جلگه‌ی شوقان بپردازم، لازم می‌دانم که مختصری در مورد شناسایی خراسان شمالی و جاجرم توضیح بدهم زیرا از نظر اقلیمات جدید کشوری این جلگه جزء شهرستان جاجرم است که در سال ۱۳۷۹ هجری شمسی روستای شوقان بدلیل به شهر شوقان شده است و لازمه شناخت منطقه جلگه‌ی شوقان مستلزم شناخت نسبی تاریخ جاجرم می‌باشد.

ملک حسن صالحی

زمستان ۱۳۹۸

فهرست

۹	پیشگفتار.....
۱۹	خراسان شمالی در پهنه‌ی تاریخ.....
۲۳	جاجرم در گذر تاریخ.....
۲۴	زبان مردم جاجرم.....
۲۵	وجه تسمیه جاجرم.....
۲۵	آب و هوا.....
۲۷	تقسیمات سیاه کشور شهرستان بجنورد.....
۲۸	جاجرم (شهرستان) موقعیت جغرافیایی و تقسیمات کشوری.....
۲۹	استان خراسان شمالی.....
۲۹	موقعیت جغرافیایی استان خراسان شمالی.....
۳۱	پیشینه تاریخی استان.....
۳۱	جاذبه‌های گردشگری استان.....
۳۳	اطلاعات جمعیتی استان.....
۳۵	اقلیم و جغرافیای استان خراسان شمالی.....
۳۵	آب و هوا.....
۳۶	گسل‌های منطقه.....
۳۶	معادن استان.....
۳۷	وضعیت راه‌های استان.....
۳۷	مهم‌ترین مسیرهای در دست مطالعه و احداث استان.....
۳۸	وضعیت محدوده‌های هدف بازآفرینی استان.....
۳۹	موانع توسعه استان.....
۳۹	پیشنهادهای.....
۴۱	جلگه شوقان.....
۴۳	جلگه شقان و شهر شقان در روزگاران گذشته.....
۴۳	جلگه شقان و شهر شقان در نخستین قرون اسلامی.....
۴۵	جلگه شقان و شهر شقان در دوره حکومت مغولان، سربداران و تیموریان.....
۴۷	سربداران.....
۴۸	ذکر حکومت خواجه یحیی کراوی (کراوی).....

۵۱.....	امیریحیی کرابی (کراوی) چه گونه کشته شد؟
۵۶.....	ذکرآبادان گردانیدن شهر مرو
۵۸.....	جلگه شقان و شهر شوقان از دوره صفویه به بعد
۶۲.....	جلگه شقان و شهر شوقان دوران نادر
۶۴.....	خاطرات ناصرالدین شاه قاجار در سفر به خراسان از راه جلگه شوقان
۶۷.....	خاطرات سهام الدوله
۶۹.....	خاطرات خاور بی بی شادلو خواهر سهام الدوله
۷۱.....	خاطرات مکئی
۷۶.....	اسامی مسئولان بخش جلگه شوقان از ابتدای تأسیس تا سال ۱۳۹۷
۷۶.....	اسامی کارمندان بخش شوقان در سال ۱۳۹۸ و ۱۳۹۷
۷۷.....	مشخصات دهیاران بخش شوقان در سال ۱۳۹۷
۷۸.....	ادارات سطح بخش شوقان
۷۹.....	سن زمین
۸۰.....	جغرافیای طبیعی جلگه شوقان
۸۰.....	کوه های جلگه شوقان
۸۱.....	کوه بهار
۸۲.....	دیگر ارتفاعات جلگه شوقان
۸۵.....	توپوگرافی جلگه شوقان
۸۵.....	زمین شناسی جلگه شوقان
۸۶.....	ژئومورفولوژی جلگه شوقان
۸۹.....	خاک شناسی جلگه شوقان
۹۰.....	آب و هوای جلگه شقان
۹۰.....	بادها
۹۱.....	بادهای محلی
۹۱.....	توده های هوایی
۹۲.....	جریان های هوایی
۹۳.....	بارش
۹۳.....	طبقه بندی اقلیمی شهرستان جاجرم براساس روش کوپن
۹۳.....	طبقه بندی اقلیمی شهرستان جاجرم براساس روش دومارتن

۹۷	خطرات طبیعی
۹۷	سیل
۹۸	زلزله
۹۹	سرمازدگی
۹۹	رانش زمین
۱۰۰	راه‌های ورودی و خروجی جلگه شقان
۱۰۰	راه‌های دیگر جلگه شوقان در آثار مورخین
۱۰۳	جلگه‌های سنج‌است و شوقان
۱۱۰	اهمیت درخت پوشش گیاهی
۱۱۲	پوشش گازی
۱۱۳	چرا به درختان نیاز داریم
۱۱۴	تأثیر درختان بر زندگی مردم بایرستقیم و غیرمستقیم
۱۱۶	شناخت تاریخی پسته ایران - جلگه شوقان
۱۱۹	مناطق پسته خیزایران
۱۲۳	خودکفائی در تولید گندم
۱۲۱	فعالیت‌های اقتصادی و صنعتی بخش جلگه شوقان
۱۳۵	مشکلات موجود در بخش شوقان
۱۳۶	فعالیت‌های اقتصادی و صنعتی بخش جلگه شقان: صنایع معدنی، شیپ‌سازی، نساجی
۱۳۷	وضعیت طبیعی آبادی‌های دارای سکنه‌ی شهرستان به تفکیک بخش، دهستان و آبادی
۱۳۸	وضعیت آبادی‌ها از نظر نوع سکونت و ماه شروع و ماه خاتمه
۱۳۹	وضعیت سکونت آبادی‌های شهرستان به تفکیک بخش و دهستان
۱۳۹	وضعیت نوع راه به تفکیک بخش، دهستان و آبادی
۱۴۰	ویژگی‌های جمعیتی آبادی‌های شهرستان به تفکیک بخش و دهستان
۱۴۱	ویژگی‌های جمعیتی آبادی‌های شهرستان
۱۵۴	وضعیت امکانات آب، برق و گاز و تلفن آبادی‌های شهرستان به تفکیک بخش
۱۵۵	وضعیت امکانات آب، برق، گاز و تلفن آبادی‌های شهرستان
۱۵۶	سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ و ۱۳۸۵ شهرستان جاجریم بخش جلگه شوقان
۱۶۰	جمعیت شهرستان جاجریم بر حسب گروه‌های عمده سنی سال ۱۳۷۵
۱۶۱	آمار دانش آموزان و معلمان مدارس بخش شوقان

جلگه شقان قبل و بعد از انقلاب اسلامی	۱۶۵
شهادی شهر شوقان	۱۶۹
مشاهیر شوقان	۱۷۲
قاسم مهرنیا- شاعر	۱۷۴
حجت الاسلام شیخ محمد صادق باقرپور	۱۷۶
شهر شوقان [مرکز بخش جلگه شقان]	۱۸۰
دشت شوقان	۱۸۱
در مورد کلمه «فاق و ارتباط آن با شغان»	۱۸۱
ولایت شقان و رربد	۱۸۳
امیر علاءالدین علی شقان	۱۸۴
شقان در سفرنامه ابونف	۱۸۵
ابن سینا	۱۸۵
«ابن سینا در شوقان»	۱۸۶
«شقان»	۱۸۷
مرگ ابوعلی سینا	۱۸۸
عارفی از دیار شوقان	۱۸۹
شیخ ذبیح الله فقیه	۱۹۱
شهر شقان، بهشت گمشده	۱۹۲
مشکلات شهر شوقان	۱۹۴
گزارشی از پرسشنامه های شهر شوقان	۲۰۰
پیشش های اساسی و مهم که اصلاً پاسخ داده نشده است و این مسئله در خور تأمل است:	۲۰۱
آداب و رسوم و فرهنگ مردم جلگه شوقان	۲۰۲
کشتی با چوخه	۲۰۲
سوگواری در شهادت امام حسین (ع) بیان مظلومیت ها	۲۰۵
تأثیر فرهنگی محرم	۲۰۶
مراسم برگزاری دهه محرم در روستای دوبرجه	۲۰۸
اهمیت ازدواج در اسلام	۲۱۱
مراسم ازدواج در شوقان در سنوات گذشته	۲۱۳
مراسم نوروز در روستای دوبرجه	۲۱۵

۲۲۰	جلگه شوقان و شهر شوقان قطب مهم گردشگری
۲۲۴	گویش مردم جلگه شقان
۲۲۶	«تات» چه کسانی هستند؟
۲۲۶	تات و مفهوم لغوی آن
۲۲۸	تات و موقعیت جغرافیایی تات نشین‌های شمال خراسان
۲۲۹	نقش اقوام تات در دفاع از استقلال ایران
۲۳۰	نگاهی به تلفظ و معنای چند واژه در آثار مولوی با تکیه‌ی بر گویش تاتی شمال خراسان
۲۳۲	گراثیت چه کله‌های است؟
۲۳۳	گرایلی‌های جَریه‌ی وادی ایران شدند؟
۲۳۴	ورود گرایلی‌ها به شمال خراسان
۲۳۵	پراکندگی کردها
۲۳۵	نظر مستشرقان درباره‌ی کرد
۲۳۶	کرد و کرمانج
۲۳۷	مهاجرت کرمانج‌ها به شمال خراسان
۲۳۹	صنایع دستی
۲۴۱	آثار باستانی جلگه شقان
۲۴۴	روستای جغدی
۲۴۴	قلعه مستحکم و سنگی قزل‌قلعه سی
۲۴۷	قزل‌قلعه جغدی
۲۴۹	تپه کفشدوز شوقان
۲۵۲	تپه قلعه کور [تپه بام]
۲۵۳	تپه بام ۲
۲۵۶	قلعه سنگی طبر
۲۵۹	چنار کتلی
۲۶۱	تذکر چند ماده قانونی مهم
۲۶۲	غارشناسی و اهمیت کاربردی آن
۲۶۳	غار گنج کوه، گنجی در دل کوه
۲۶۵	آب حیات بخش همه موجودات است
۲۶۹	منابع آب

۲۷۰	میزان آب دهی چشمه شوقان بر حسب لیتر در ثانیه
۲۷۱	منابع آب جلگه شوقان
۲۷۷	آبرسانی به روستاها
۲۷۷	شرکت آب و فاضلاب روستایی استان خراسان شمالی
۲۷۹	قیمت آب شهری
۲۸۵	مسکن و محیط روستا «ساختار مسکن روستایی»
۲۸۷	گزارش عملکرد بنیاد مسکن انقلاب اسلامی جاجرم در بخش شوقان
۲۸۷	مسکن روستایی
۲۸۸	سند ستاد
۲۸۸	عمران روستایی
۲۸۹	مسکن شهری
۲۸۹	تملک زمین
۲۸۹	زمین روستایی
۲۹۱	مراکز بهداشتی درمانی شهرستان بجنورد
۲۹۳	نکاتی چند در مورد عشایر کوچ نشین
۲۹۴	عشایر استان
۲۹۵	وظایف اداره کل امور عشایر خراسان شمالی
۲۹۶	وظایف ادارات امور عشایر شهرستان های استان
۲۹۷	فعالیت های تولیدی و خدماتی تشکلهای عشایری استان خراسان شمالی در سال ۱۳۸۹
۳۰۱	ایرادهای عشایری استان خراسان شمالی
۳۰۴	عملکرد دفتر امور روستایی (حوزه دهیاری ها) استانداری خراسان شمالی آذرماه ۱۳۹۱ شمسی
۳۰۷	دهستان شوقان
۳۰۸	ایل ها و طایفه های عشایری خراسان
۳۰۸	بخش جلگه شقان- دهستان شقان
۳۰۹	آب و هوای دهستان شوقان
۳۰۹	راه های ارتباطی دهستان شوقان به جاجرم
۳۰۹	عوارض طبیعی
۳۱۰	پوشش گیاهی دهستان شوقان
۳۱۰	جمعیت

۳۱۳	روستای بام
۳۱۶	پشت بام
۳۱۹	روستای جغدی
۳۲۲	چپه
۳۲۷	حصار عیسی
۳۳۰	روستای دوبرجه
۳۳۹	روستای عمارت
۳۴۲	روستای قراجہ رباط
۳۴۵	روستای کلاته شان
۳۵۰	روستای ناویا
۳۵۲	دهستان طبر
۳۵۳	آب‌های سطحی دهستان طبر
۳۵۳	آب‌های زیرزمینی
۳۵۳	عوارض طبیعی دهستان طبر
۳۵۳	پوشش گیاهی
۳۵۴	راه‌های ارتباطی دهستان طبر
۳۵۵	خاک دشت طبر- رباط
۳۵۷	روستای برزانلو
۳۶۱	روستای پیش دره
۳۶۳	روستای جوشقان
۳۶۷	روستای چشمه طبری
۳۷۰	روستای چهاربید
۳۷۴	روستای طبر
۳۷۶	روستای طبر (مرکز دهستان)
۳۷۷	در باره ریشه واژه طبر
۳۷۸	چشمه‌های طبر
۳۷۸	آسیاب‌های آبی طبر
۳۷۹	برج‌های طبر
۳۸۳	روستای کتلی

- ۳۸۵ خلاصه‌ای از زندگی‌نامه شاعر اهل بیت از روستای کتلی
- ۳۸۸ درخت چنار سمبل روستای کتلی
- ۳۹۱ روستای کلانته حاج علی اکبر
- ۳۹۳ روستای گرمک
- ۳۹۶ روستای محمد آباد طبر
- ۳۹۹ نقش گردشگری در تحول و شکوفایی روستاهای جلگه شوقان